

Zbigniew Zbikowski

Transprussia

(Regényrészlet)

Olyan vagyok, mint egy tó felszínére hullott elsárgult levél. Úszom, amerre a szél sodor. Mögöttem láthatatlan nyomok, a levegő mozgásával vízre rajzolt képek húzódnak. A semmiből aláhulló vízcseppek csipkés rozettákat szőnek rájuk. A lány hullámok ritmikusán emelkednek, majd elhalnak. Mielőtt eltűnnének, valakinek a gyöngéd emlékezete észreveszi és tartósítja őket. Valakinek az emlékezete bennem életre kelti a képeket.

Kimegyek a ház elé, a kerítés mellett járkálok. Kézzelem a sodort cigarettát szívok. Reggel óta pünkösöd van. A mi templomunkba megint nem jön el egyetlen pap sem, mert megtiltották nekik, és a katolikusoknak ez a nap is úgy telik el, mint bármely közönséges vasárnap.

A németek ünnepelnek. A fontosabb személyek különféle színű mundérjait öltik fel, karjukra pedig fölhúzzák a piros színű, horogkeresztes karszalagot. Összegyűlnek valamelyik bauernél, aki birtokot kapott a lengyelek kitelepítése után, sört fognak inni, hozzá kolbászt esznek káposztával, kiáltoznak, harmonikaszóra énekelni kezdenek. A gombos harmonikát, amelynek hangja szinte minden vasárnap betölti a fél falut, a telepések hozták magukkal Besszarábiából. Ők abban különböznek a mi németeinktől, hogy a házuk bejáratánál fiatal, zöldellő nyírfácskát állítottak. Sem ők, sem az egyenruhában parádézó németek nem mennek istentiszteletre a templomba. Néhányan a gazdák közül, akikre még a háború előttről emlékszem, befognak a szekereikbe, és egész családjukkal együtt Michalkiba vagy Rypinbe mennek, saját evangélikus gyülekezeteikbe.

Kulmék kinyitják a nagykaput. Két feldíszített lóval húzott bricskában indulnak el. Kulm hajtja a lovakat. Nem viseli csendőregyenruháját, csak egy öltöny

ZBIGNIEW ZBIKOWSKI író, újságíró. Skrwilno városban született (Kujávia, Pomerániai vajdaság). 1976-ban végzett az opolei egyetem matematika, fizika és kémia szakán. Ugyanebben az évben debütált prózaíróként. A *Poglad* (Nyugat-Berlin) havi folyóirat utolsó főszerkesztője. Első regénye *Berlin Blue* címmel 2012-ben jelent meg (II. kiadás 2015). Második, *Transprussia* című regényét (2013), amely a 2. világháborús lengyel-német viszonyokra koncentrál, 2014-ben az Angelus Közép-Európai Irodalmi Díjra jelölték. Zbikowski a Lengyel Írók Társasága Varsói Tagozatának elnöke.

van rajta. Eléggé nem mindennapi látványt nyújt. Mint a háború előtt, amikor szintén Lipianyban lakott, csak egy másik házban.

Kulmné fehér blúzban, fekete szoknyában és ugyanolyan kabátkában mellette ül. A hátsó ülésen a két fiú. A fiatalabb nyári Hitlerjugend-egyenruhában, az idősebb szokásos, kissé rövid zakóban és hosszú nadrágban.

Frida nem megy velük. Ahogyan megbeszéltük. Krupiński, aki a háború előtt gazda volt, most pedig Kulméknál dolgozik béresként, becsukja a kaput. Őt is, mint a többi lengyel gazdát, családotól ki akarták telepíteni a Főkörmányzóságba. Akkor Kulm elment hozzá, és ezt mondta: ha úgyis ki fognak benneket telepíteni, jobb lenne, ha én átvenném a ti gazdaságotokat, te pedig itt maradsz nálam segédkező béresként. Nem lesz rossz sorsod. Krupiński beleegyezett, és Lipianyban maradt, de családja nélkül.

Befejezem a cigarettát, és indulok vissza haza. Krysia hűgom legjobb ruhájában parádézik, amelyet már kétszer átalakított, de újból szűk egy kicsit. Csak nagy ünnepeken viseli. Ma különösen vidám, csak úgy ragyog.

- Mész valahova? - kérdem.

- Meglehet, hogy megyek - válaszolja. - Mi közöd hozzá?

Anyám fehér konyharuhába tekeri a maradék kenyeret, és a kredencbe teszi. Apám az asztalnál nyálazza a cigarettapapírt, és mahorkát sodor bele.

- Úgy hallottam, hogy a fiatal Fuchs megint kikerülte a katonaságot - mondja, kimérve a következő adag mahorkát. - Állítólag Hase doktor azt állította, hogy beteg, és a bizottság elutasította.

- Na, ja - bólintok rá, és hozzáteszem, hogy mit beszélnek erről a faluban:

- Beteg a feje. Ha kiküldenék a frontra, még hátrafelé kezdene lőni.

Apám nevet. Krysia megköti kendőjét az álla alatt, aztán leveszi, és a vállára teríti.

- Kwiatkowskiéknál leszek - közli, és indulni készül.

Kwiatkowskiék a falu végén laknak, Fuchsékkal szemben.

- Aj, gyerekek, gyerekek - sóhajt anyám. - Csak nehogy bajt hozzatok a fejetekre!

Kimegyek Krysia mögött, és megállok a kiskapunál. Figyelem Kulmék házát. Frida egyedül van bent, de Krupiński az udvaron tesz-vesz. Nem akarom, hogy meglásson. Úgy beszéltek meg Fridával, hogy fél órával az után jövök, hogy az öreg Kulm elindul családjával Michalkiba. Egyelőre alig múlt el negyedóra. Várom kell.

Kimegyek az útra, és ellenkező irányba indulok, hogy ne menjek el Fridáék háza mellett. A templom mögött Brodnica felé fordulok. Elérek a falu végi kőházakig, amelyekben a lengyelek kitelepítése óta csupa német lakik. Ezek előtt az épületek előtt letérek az útról, és nagy ívben elérem a vasútállomásra vezető utat. Remélem, senki sem látja, hogyan surranok át a másik oldalra. Messziről látom a kerítésünk mellett beszélgető Krysiát és Peter Fuchsot. A kalászat hányó gabona közé gázolok. A zöld gabonaszálak között világoskék búzavirágok villannak fel. Tépek belőlük egy egész marékkal, és Kulmékhöz lopakodom a pajta

felől. Egy pillanatra szemügyre veszem az udvart, nincs-e ott Krupiński. Pár perc múlva átjutok a kerítésen. A kutya elkezd ugatni, de láncra van kötve, nem érhet el. Az ajtóhoz futok, bekopogtatok. Frida azonnal ajtót nyit.

Térdig érő virágos kartonszoknyát visel és nyakig gombolódó fehér blúzt. Az utolsó gombot nem gombolta be. Kibontotta a copfját, haját úgy igazította, mint egy háború előtti színésznő. Hátral négy vastag hajfonat díszíti a fejét.

Kezet nyújt.

- Gyere - mondja. - Gyere be! Egyedül vagyok.

Teszek két lépést, és becsukom az ajtót. Hátam mögül előhúzó a csokor búzavirágot.

- Rózsacsokrom nincs, fogadd el legalább ezt! - mondom.

- Milyen romantikus! - kiáltja, és kiveszi kezemből a búzavirágot.

Szagolgatja a finom világoskék csokrot. A szeme mosolyog.

- Ó, Frida - sóhajtom hangosan, és megpróbálom átölelni a lányt, de ő finoman kibontakozik, és átmeleg a pitvaron keresztül a szobába. Megáll a kinyitott gramofon mellett.

- Csinálnom kell valamit ezzel a Kornblumenblauval.

- Búzavirággal - javítom ki.

- Hát persze. Vízbe kell tennem.

Elmegy közel mellettem, szinte hozzám ér. Friss illata van. Eltűnik a konyhában. Csakhamar megjelenik egy kis vázával, amelyről vízcseppek csöpögnek a földre. Letekeri a hosszú virágszárakat, és a csokrot benyomkodja a szűk nyílásba. A vázát a gramofon mellé állítja. A letekert szárakat egy cserépbe rakja a hársfacsemete mellé. Két tenyerét egymáshoz dörzsöli, úgy tisztítja meg, aztán könnyed mozdulattal kisimítja oldalán a szoknyáját.

- Hallgassunk zenét? - kérdezi.

Gépiesen igent mondom. Mi jobbat tehetnénk ebben a pillanatban?

- Ül le, kérlek - mondja, és egy székre mutat.

Engedelmesen leülök.

- Mit hallgatunk? - kérdezem.

- Majd meghallod - válaszolja, és leguggol a lemezeket tartó polchoz.

Nem látom jól a borítót, amelyből kiveszi a fekete korongot. Föláll, feltekeri a készüléket, ráteszi a lemezt a tányérra, és óvatosan ráhelyezi a lemezjátszó tűjét. Felém fordul, és mosolyogva széttárja két karját, így biztatva, hogy találjam ki, mit hallunk. Rövid recsegés után mély, érzéki női hang szólal meg németül énekelve.

- Ez az a, na, hogy is hívják, izé, színésznő - próbálom kitalálni az énekesnő nevét, akinek a fotóját Frida egy újságban mutatta meg nekem.

- Na, ki az? - Frida közelebb jön, a szemembe néz, ringatózva.

Kívánom őt. A gondolataim összegabalyodnak. Nincs kedvem a találós játékhöz.

- Az a svéd nő.

- Meleg, meleg - mondja nevetve.

Fölállok, s akkor Frida három lépést tesz hátra, arcát eltakarja a lemez borítójával.

- Zarah Leander! Tudtam! - jelentem ki győzedelmesen, és próbálom elvenni tőle a lemezborítót, de ő kezét a háta mögé dugja. Nem hátrálok. Mindkét kezemmel a borítóért nyúlok úgy, hogy átölelem Frida derekát. Szájunk egy pillanatra egymáshoz ér, de Frida oldalra fordítja az arcát. A kezéből óvatosan kivett borítót leengedem a földre. Nem lazítok az ölelésen. Frida lassan visszafordítja az arcát. Szemét lehunyta. Amikor kinyitja, lassan csókolózni kezdünk. Két másodperc alatt rájövök, hogy eddig még sosem csinálta ezt úgy, mint azok, akik kölcsönösen kívánják egymást. Amikor egy pillanatra kinyitja a szemét, könnyet pillantok meg benne. Engedek az ölelésen, amit ő úgy fog fel, mintha kérdeznék valamit.

- Semmi baj, Janek, semmi baj - mondja nevetve, szemét törölgetve. - A boldogságtól van.

Zarah Leander a dal második versszakát énekliről, hogy még nincs vége a világnak. Az eleinte romantikus és hangulatos dal gyors, pattogó ritmusra vált.

- Frida, vesztünkbe kergetsz - mondom, homlokomat szorosan a halántékához nyomom.

- Akarod? Én leszek a te Loreleyed - veti oda, kiszabadítva magát karjaimból.

Leül abba a székbe, amelyet egy perccel előbb még én foglaltam el.

- Loreley? - töröm a fejem. - Az meg kicsoda?

- Nem tudod? - Most ő kérdi csodálkozva. - Egy elhagyott leány, aki egy szikláról a Rajnába vetette magát, és sziréné változott. Sok halász halt meg miatta. Amikor meghallották a szirén szép énekét, a szikla közelébe merészkedtek, és összetörték magukat.

- Sosem hallottam róla - vallom be.

- Hát Heinrich Heine és Loreleyről szóló balladája? Nem ismered? A romantika korából való. „Ich weiss nicht, was soli es bedeuten, dass ich so traurig bin” - szavalja. - Az érettségim vizsgáztam Heinéből, és még mindig emlékszem a versre. Hogyan mondanád lengyelül?

- Nem tudom, mi az oka, hogy olyan szomorú vagyok... Bocsánatot kérek, de nem vagyok költő. Ti a német líceumban Heinéről tanultatok, mi pedig a lengyelben Mickiewiczről. Nektek van Loreleytek, nekünk Switeziankánk! - Ismered ezt a balladát?!

- Ez is tragikus?

- Nagyon. És szintén a megcsalásról szól.

- Ki csalt meg kit?

- Egy szép, fiatal ifjú. Valójában nem csalta meg a leányt, de készen állt rá. El is követte volna, ha meg nem akadályozzák.

- Egyszer el kell nekem szavalnod. Tudod az egészet kívülről?

- Á, nem, az egészet nem tudom, legfeljebb két versszakot. Túl hosszú az egész. És azt a Heinét ideadod elolvasni?

- Van egy könyvem a költészetéről, de, tudod, ő most be van tiltva. Zsidó származású volt, és hát, érted. A háború elején apám azt parancsolta, hogy dobjam ki, vagy égessem el. Nem dobtam ki, csak jól eldugtam. Jobb lenne, ha senki sem látna meg téged a könyvvel.

- Mint téged Mickiewicz-csel. De hogy is van ez? Heinéből feleltettek, és azt mondd, be van tiltva.

- Az ám, betiltva, de Németországban. Lengyelországban nem. Csak most, mióta a Birodalomhoz csatoltak minket.

- Vagyis a megszállás óta - pontosítom.

- Iszol egy teát? - kérdezi váratlanul, és fölkel a székből. - Van igazi angol teánk.

Honnan van egy falusi csendőr házában angol tea? Nem kérdezem. Nem akarom tudni. Már nem emlékszem az ízére. Bizonyára egészen más, mint a szárított hársfa vagy menta, amelyet mi iszunk otthon. De hiszen, bár egyikünk sem mondta ki egyenesen, nem teázni találkoztunk a házukban. Mindketten sokat kockáztatunk. Frida a jóhírért, én az életemet.

- Frida, kevés időnk van. - mondom. - A családod hazajöhet.

- Későn jönnek haza - válaszolja. - Az unokatestvérekkel találkozhatnak.

- És ha megjelenik Krupiński?

- Nem jön - válaszolja Frida. - Szabadnapos estig.

- De nekem haza kell érnem ebédre - mondom csöndben.

A lemez lejáráóban. A tű a tányér közepe felé tart. Az utolsó körön forog, néhányszor megismétli az utolsó kör nyögését. Frida fölemeli a kart, leveszi a lemezt, megfordítja.

- Meghallgatjuk a másik oldalt? - kérdezi, és meg sem várva a választ, elindítja a lemezt.

Zarah Leander a következő melankolikus dalt énekli. Ezúttal arról, hogy hisz a csodákban. Nem hallom a szavakat. Odamegyek Fridához, karommal átfogom a vállát, és a szemébe nézve mondom:

- Szeretlek.

Vallomásom jólesik neki, de riadalmat is kelt benne. Hozzám simul, száját fülemhez közelíti, és úgy mondja, hogy ne lássam az arcát:

- Én is. Én is szeretlek.

Újra csókolózunk növekvő szenvedéllyel, egyre nyitottabb ajkakkal. Érinteni akarom a testét, ölelni, szorítani. Nem érdekel, hogy Frida német, akinek tilos lengyel fiúval járni, nem érdekelnek a tiltások és parancsok, fajok és osztályok. És az sem, hogy a földalatti hadsereg katonája vagyok, ő pedig az ellenséges néphez tartozik. Ő Frida, az a kislány, akit gyerekkorom óta ismerek, fiatal nő, akit szeretek, és akit most kívánok. Aki bizalommal és odaadással engedi át magát. Az ágyra fordulunk, és már tudom, hogy az a valami meg fog történni, hogy semmi sem árthat nekünk.

A tű lecsúszik a sellakkal bevont korongról, cserélni kellene a lemezt, de egyikünknek sincs kedve a lemezzátszóhoz menni.

Frida nyitott szemmel fekszik, igyekszik szégyenlősen betakarni mezítelen testét. Én felhúrom a nadrágomat, az ingemet nem gombolom be. Oldalra fordulva kicsúszom Frida mellől, s hol kipirult arcát, hol a már melltartóba rejtett keblét nézem. Győztesnek érzem magam.

- Loreley - mondom. - Én Loreleyem.

Frida mélyeket lélegzik. Szemét lehunyja.

- Te vagy életemben az első férfi - vallja be. - Most már senki más nem lehet az első.

- Kinek lenne hozzá kedve? - kérdezem tréfálkozva.

Elkomolyodik. Kinyitja a szemét. Pillantása riadt.

- Már csak te lehetsz - ismétli komoly hangon ugyanazt. - Örökre.

- Frida - kérdem nyugtalanul. - Nem lehet, hogy férjhez akarnak adni?

Frida hallgat.

- Már tudom! - kiáltom hirtelen, elkábulva a fájdalmas gyanútól. - Az az SS-katona Rypinből, aki be-benéz ide, akivel moziban voltál. Az a...

- Menj már! - mondja Frida, és eltaszít magától. - Ne nézz ide! Föl akarok öltözni.

Arcomat a falnak fordítom. Begombolom az ingemet, és betűröm a nadrágomba. Behúrom vékony, kiszolgált nadrágszíjamat. Éget a belsőm. Nem tudom, hogy a haragtól-e vagy a féltékenységtől. Ki vagyok én amellet az SS-katona mellett? Miért akar Frida inkább engem, és nem a németet? Amikor visszafordulok, látom, hogyan igazgatja a mintás ágyterítőt.

- Egy kis mosást kell végezniem, mire a szülők hazaérnek - motyogja németül, mintegy magának.

- Most innék valamit - közlöm.

- Hozok vizet a konyhából.

Hangja kissé rekedtes lett. Kimegy és hoz nekem egy bögre vizet.

- Angol tea már nem lesz? - viccelek.

Összecsukja két kezét, ujjait egymásba fonja.

- Janek, kedvesem - mondja - Szeretnék veled lenni egész estig, de félek. Ha valaki meglátna itt téged, nem is tudom.

- Azt mondtad, hogy senki sem fog jönni.

- Krupińskira mondtam. Ráadásul, mivel szabadnapot kapott, nekem kell egyedül megetetnem az állatokat. És benézhet valamelyik szomszéd is. Tudják, hogy itthon maradtam.

Lassan iszom a vizet.

- Ne segítsek?

- Egyedül is elboldogulok. Menj már!

- És az az SS-katona? Vele mi van? Miért nem válaszolsz?

- Ostobaság.

Mintha csak megerősítené a lány félelmét, kopogás hallatszik a bejárati ajtó felől.

- Ágy alá! - parancsolja.

Hasra vetem magam a padlón, és bemászom az ágy alá. Frida kimegy, becsukja a szoba ajtaját. Rövidesen hallom, hogy valakivel beszélget németül a konyhában. Az idegen hangja elárulja, hogy tizenéves fiú az illető. A beszélgetés tartalma nem jut el hozzám. Úgy érzem magam, mint egy tolvaj. A párbeszéd rövid ideig tart. A folyosóra nyíló ajtó nyikorgását hallani, és Frida egy perc múlva bejön a szobába.

- Kijöhetsz - szól oda nekem.

Kimászom a padlóig érő ágytakaró alól. Gyalázatosan érzem magam. Fölállok.

- Alfred Gogolin volt az. Bruno indulás előtt megkérte őt, nézzen át, hogy minden rendben van-e, amikor egyedül leszek - mondja Frida vidáman. - Magad is láthatod. Arcon csókol, közel a számhoz. Szorosan magamhoz ölelem. Elsőnek megy ki az udvarra. Körbenéz, aztán jelt ad, hogy kijöhettek. Átsurranok az istállóig, onnan a mezőre. Senki nem lát.

Nem megyek haza. Nagy ívben megkerülöm a falut, aztán átmegyek az úton, és egy ösvényen leereszkedem a vízmosásba, amely erről az oldaláról nem olyan meredek és veszélyes. Kitépek egy darab szálát a magas fű közül, és rágcsálom édes végét. Az ismerős fák árnyékában biztonságban érzem magam. Kerülgetem a szúrós gazokat, a kökénybokrok ilyenkor fejlődő hajtásait, átfurakodok az utolsó virágait hullató lila akácok és a szúrós szagú bodzabokrok között, aztán elnyúlok a fűben egy bimbózó jázminbokor alatt. Kezemet a fejem alá teszem.

Nyugodtan még egyszer átélem a történeteket. Próbálom összeszedni forrongó érzéseimet. Gondolataim körbe-körbe forognak, mint kutya a farka után. A földalatti hadsereg katonája vagyok. Ugyanakkor udvarolok egy német lánynak. Szeretem Fridát. Felderítő feladatokat hajtok végre. Harcolok a németek ellen. Frida is közéjük tartozik. Felülök. A föld felől nagyon árad a hideg.

Az én ellenségem Hitler és az állama. De minden német ember Hitler híve? És az összes orosz ember Sztálin híve? Nem lehet, hogy Frida Hitler ellen van? Térdemre hajtom a fejem. Arra gondolok, hogy nem árulhatom el magam ezzel a szerelemmel. Egyikünk sem teheti. Még egy konspiráció.

Hirtelen nem várt gondolat jut eszembe. Mi lenne, ha a két konspirációból egyet csinálnánk? Vajon Frida átjönne-e közénk?

Fölkelek. Átfurakodom a bokrok között az ösvény felé. A vízmosás alján megyek a másik végéhez, ahonnan a halastavakhoz lehet kijutni.

A távolban egy alakot látok. A föld felé hajolgat. Amikor kiegyenesedik, megismerem. A boszorkány Gardecha száraz ágakat gyűjt. Nem kelt bennem félelmet. Közelebb megyek. Megint lehajolt.

- Adjon Isten! - kiáltok feléje.

Fölemelkedik.

- Száraz, hát összeszedem - mondja, mintha magyarázkodni akarna.

Lassan közeledik felém, hátán egy nyaláb rőzsével.

- Szerencsés vagy te máma, fiatalúr, ó, szerencsés - teszi hozzá károgó hangon, szájával talányosan mosolyogva.

- És Gardecha asszony honnan tudja? - kérdezem meglepődve.

A boszorkány nem válaszol. Görcsös tenyerével váratlanul elkapja a karomat, és a szemembe bámul. Nézése megváltozik.

- Te ne félj semmitől! A vörös csillag tüzet hány. Te állj!

- Miket beszél maga! - Próbálok kirántani kezéből a karomat és hátrálni, de a boszorkány erősen szorít.

- A vér a fehérre ömlik, a halálfej lehullik - folytatja, és szeme egyre jobban világít. - Neked semmi bajod, te fogd a kardot, és fuss! Fuss és kaszabolj! Ne-hogy lemaradj!

Reszketés fog el. Mozdulatlanná dermedek. Gardecha egy örült benyomását kelti az emberben. Óvatosan figyelem őt. Tekintete hirtelen kialszik. Könnyedén megütögeti a vállamat, és elmegy. Néhány lépés után visszanéz.

- Nehogy lemaradjál - ismétli. - Mert ha lemaradsz...

Mozdulatlanul állok, amíg Gardecha el nem tűnik a szemem elől. Akkor óvatosan elhagyom a vízmosást.

Szenyán Erzsébet fordítása